

DORIVOR LIMONO‘T (MELISSA OFFICINALIS L) O‘SIMLIGINING BOTANIK TASNIFI VA EKSTRAKT AJRATIB OLIISH

Xayrullayeva Odina Sayfiddin qizi¹

Sobirova Muqaddas Botirovna²

¹Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy Universiteti Jizzax filiali
“Biotexnologiya” yo‘nalishi talabasi

²Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy Universiteti Jizzax filiali
“Biotexnologiya” kafedrasida biologiya fanlari nomzodi, PhD.

Anotatsiya: Yer ustki qismi tarkibida 0,01-0,33% efir moyi, S vitamini, karotin, fenilkarbon kislotalar (kofe, xlorogen, rozmarin, ferul, protokatex va boshqalar), triterpenlar, flavonoidlar (lyuteolin, glikozid va boshqalar), 5-10% oshlovchi va boshqa moddalar, urug‘ida 20-27% yog‘ bor. Limono‘tning efir moyi geraniol, linalool, nerol, farnezol va ulami sirka kislotasi bilan birikmasi, limonen, pulegol, geraniol, neral va boshqa terpenlardan tashkil topgan.

Kalit so‘zlar: Dorivor limono‘t, kofe, xlorogen, rozmarin, ferul, protokatex, ekstrakt, etanol,

O‘simlikni tarqalishi: O‘rta Osiyo, Qrim, Kavkaz, Rossiyaning Yevropa qismining janubida va boshqa davlatlarda daraxt soyalarida, tog‘li tumanlarda toshlar soyasida va boshqa soya yerlarda o‘sadi. O‘zbekistonning Toshkent va Surxondaryo viloyatlarida uchraydi. Dorivor limono‘t - *Melissa Officinalis L.* yasnotkadoshlar-Lamiaceae (labguldoshlar - Labiatae) oilasiga kiradi. Ko‘p yillik, sertukli, 30-60 sm balandlikdagi o‘t o‘simlik. Poyasi bitta yoki ko‘p, qarama-qarshi shoxlangan. Barglari tuxumsimon, bir oz o‘tkir uchli, sertukli (ustki tomonidan), arrasimon qirrali bo‘lib, qisqa bandi bilan poya va shoxlarida qarama-qarshi o‘rmashgan. Oq rangli, tukli, ikki labli gullari gulbandi bilan barg qo‘ltig‘iga joylashib, to‘p gulni hosil qiladi. Mevasi-4 ta yong‘oqcha. Iyun-avgustda gullaydi, mevasi iyul-avgustda yetiladi. Dorivor limono‘t o‘simligini O‘zbekistonning barcha tuproq-iqlim sharoitida ekib o‘stirish mumkin. O‘simlikdan yuqori hosil olish uchun unga sho‘rlanmagan, mexanik tarkibi o‘rtacha, unumdor, dukkakli va g‘allasimon ekinlardan bo‘shagan yerlarni tanlash tavsiya etiladi. Dorivor limono‘tni bir dalada 5 yilgacha saqlab hosil olish mumkin. [4].

Tibbiyotda ishlatilishi: Limono‘t xalq orasida hozirgi kunda yer ustki qismi (ba‘zan bargining) damlamasi ovqat hazmini yaxshilash maqsadida keng

foydalaniladi. Bundan tashqari kam qonlik, asab va yurak kasalliklarini davolash uchun, og'riq qoldiruvchi, surgu sifatida qo'laniladi. Limono't dorivor preparatlari Ibn Sino aytishicha yurakni mustahkamlaydi va unga yordam beradi, shuningdek, traxoma, xiqichoq tutish, og'izdan yomon hid kelishi va boshqa kasalliklarni davolaydi. Xalq tabobatida limono't bilan nevroz, bronxial astma, ayollarni toksikoz, klimaks, yurak urishini buzilishi va boshqa kasalliklar davolanadi, va qorin ichak az'olarida sanchiq bo'lganda, buyrak xastaliklarida, yurak faoliyatini yaxshilashda, miyaga quvvat berishda foydalaniladi. Limono't damlamasi klinik sharoitida sinovlardan o'tgan va uni tibbiyot amaliyotida tinchlantiruvchi va qon bosimini pasaytiruvchi vosita sifatida qo'llashga O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan ruxsat etilgan.

Ekstrakt ajratib olish: Dorivor limono'tdan 2 xil ekstrakt ajratib olindi.

1. Suvdagi ekstrakti: Dorivor limono't o'simligining barglari tozalaniladi. Barglarini idishlarga solinib qaynagan suv quyiladi. Damlama og'zi berkitiladi.
2. Spirdagi ekstrakti Dastlab dorivor limono'tning barglarini ajratib olindi, keyin yaxshilab yuvildi va tabiiy ravishda quyosh nurida quritildi. 70%-80% quritilgan barglar maydalaniladi. Etil spirti solingan idishiga solindi va bir oy mobaynida muzlatgichda saqlanadi [5].

Foydalangan adabiyotlar:

1. Axmedov.O', Ergashev.A, Abzalov.A, Yo'lchiyeva.M, Mustafakulov.D Dorivor o'simliklarni yetishtirish texnologiyasi Toshkent-2020(126-127)
2. Berdiyev.E.T, Hakimova M.X, Maxmudova G.B, O'rmon dorivor o'simliklari Toshkent – 2016 (218-219 betlar)
3. O'rayeva.M.A, Dorivor o'simliklar atlası Toshkent nashri 2019 (111 bet).
4. Sobirova M., Murodova S. Effects of biopreparates on cynara scolymus L., micro and macroelements, and quantity of flavonoids // In E3S Web of Conferences//. 2021. Vol. 258.O.S. Abduraimov, I.E. Mamatkulova, A.V.
5. Mahmudov "Structure of local populations and phytocoenotic confinement of *Elwendia persica* in Turkestan Ridge, Uzbekistan". Biodiversitas ISSN: 1412-033X. Volume 24, Number 3, March 2023 E-ISSN: 2085-4722. Pages: 1621-1628 DOI:10.13057/biodiv/d240334